

ŞİİRLE GEÇEN AY KEMAL TAHİR'İN İKİ ŞİİRİ VE BİLİNMEYEN BİR MÜSTEAR ADI

Mehmet Can Doğan

■ Kemal Tahir, Türk edebiyatının en çok müstear ad kullanan yazarlarından biridir. Onu müstear ad kullanmaya yönelten nedenlerden biri, yazılarıyla dergi ve gazetelerde çokça görünmesi; bir diğeri de uzun bir dönem “sakıncalı” bir yazar olmasıdır. Düzenli gelir getiren sabit bir işi olmayan ve hayatını yazarlık kazanan bir yazarın müstear adlar kullanması, doğal bir durumdur. Aynı doğallık, “sakıncalı” görüldüğü için kendi adıyla yazı yayımlayamaması nedeniyle müstear adlara yönelmesi için de geçerlidir. Söyleşi, hikâye ve romanlarında kullandığı müstear adları, Tahsin Yıldırım’ın *Edebiyatımızda Müstear İsimler* (İstanbul 2006) adlı çalışmasında kayıtlıdır. Gençlik yıllarında çokça şiir de yazıp yayımlayan Kemal Tahir, bu şiirlerinin bazılarında da müstear adlar kullanmıştır. “*Heykel Seviyor*’dan *Ayınğacı*” ya Kemal Tahir’in *Şiir Hevesi*”¹ başlıklı yazımda, şiirle ilişkisinin nasıl başladığını, ölçü ve uyağa bağlı mekanik şiir anlayışı ve algısından serbest şiire nasıl geçtiğini, şiir kitabı çıkarma isteğini ve şiirden niçin uzaklaştığını değerlendirmiş; *S.E.S.* dergisinde yayımladığı şiirlerinde İsmail Kemalettin müstear adını kullandığını belirlemiştim.

Kemal Tahir’in şiirle ilişkisini izleyebileceğimiz iki önemli kaynak vardır. Bunların biri, arkadaşı Ziya İlhan’a²; diğeri de önce sevgilisi, sonra eşi olan Fatma İrfan Serhan’a³ yazdığı mektuplardır. Bu mektuplarda, gazete, dergi ve ortak kitaplarda yayımlanacak veya yayımlanmış şiirlerinin ilk ve son hâlleri bulunmaktadır. Yukarıda andığım yazımda, bu kaynaklarda yer almayan bazı metinlerine de dikkat çekmiştim. Her ne kadar bu yazıda hepsini kullanmasam da Kemal

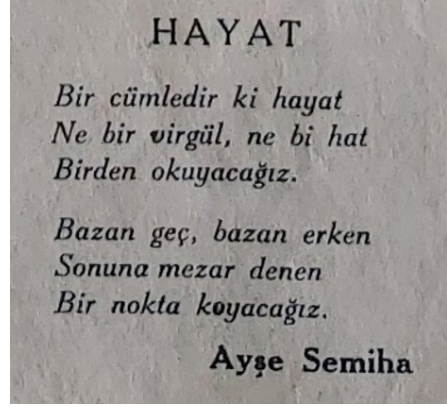
1 Mehmet Can Doğan, *Modern Türk Şiiri: Olgular, Eğilimler, Akımlar*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2018.

2 Kemal Tahir, *Notlar/1950 Öncesi Şiirler ve Ziya İlhan’a Mektuplar*, Yayına Hazırlayan: Cengiz Yazoğlu, Bağlam Yayınları, İstanbul 1990.

3 *Kemal Tahir'den Fatma İrfan'a Mektuplar*, Sander Yayınları, İstanbul 1979.

Tahir'in yayımlanan bütün şiirlerini topladım. Bu toplam içinde yer alan ve söyleyen öznenin deneyimiyle yoğunlaşan "Hayat" adlı şiir, imaj yönünden bende iz bırakmıştı. Bu yüzden, "sanat ve edebiyat gazetesi" *Yeni Edebiyat*'ı incelerken söz konusu şiiri görünce Kemal Tahir'i hemen hatırladım ama metnin altında onun değil, başka birinin adı vardı.

"Hayat" adlı şiir, Kemal Tahir'in arkadaşlarıyla birlikte "Geçitçiler" diye bir "akım" oluşturma niyeti ve iddiasıyla çıkardıkları "edebiyat ve sanat mecmuası" *Geçit*'in 15 Şubat 1934 tarihli beşinci sayısında yayımlanmıştır. Aynı şiirin aradan üç yıl geçtikten sonra, 1 Şubat 1937'de *Yeni Edebiyat*'ta "Ayşe Semiha" imzasıyla yayımlanması, akla, ilk anda şiir heveslisi birinin dergiyi aldattığı olasılığını getirir. Çünkü tartışma doğuran böyle hadiseler vardır edebiyat ve yayın dünyasında. Bu olasılık elendiğinde "Ayşe Semiha"nın kimliğini ve bu

imza ile yayımlanmış başka metinler bulunup bulunmadığını araştırmak gerekir. Ben de öyle yaptım. Dr. Hulûsi Dosdoğru, Kemal Tahir'le ilgili önemli bir kaynak olan *Batı Aldatmacılığı ve Putlara Karşı Kemal Tahir* adlı kitabında, yazarın 1938'te başlayan hapis hayatının 1950'de çıkarılan genel afı sona ermesinin ardından Sıdika (Semiha) Uzunhasan ile evlendiği bilgisi kayıtlı⁴. Sadun Tanju, "Semiha'ya Mektuplar" başlıklı yazı dizisinde, Kemal Tahir'in hapisteyken o yıllarda Kerim Sadi ile evli olan Semiha Hanım'la arkadaşça mektuplaştığını; bu ilişkinin giderek aşka dönüştüğünü yazar. Tanju'nun verdiği bilgiler arasında, Semiha Hanım'la Kemal Tahir'in tanışıklığının 1936'ya kadar gittiği de vardır⁵. Her ne kadar Semiha Hanım'ın Ayşe diye ikinci bir adı anılmasa da Kemal Tahir'in ilk sayılarında kadrosunda görüldüğü *Yeni Edebiyat* gazetesinde onun adını soyadı gibi kullanarak daha önce yayımlanmış bir şiirini tekrar yayımlaması, ilgi duyduğu birine bir jest olarak değerlendirilebilir. Bunun için pek çok şiiri arasından "Hayat"ı seçmesi de, onun bu şiire inandığını imler.

"Hayat" adlı şiir *Yeni Edebiyat*'ta yayımlanmadan birkaç ay önce 9 Birinci Kânun 1936 tarihli *Son Posta* gazetesinin "Edebiyat Sayfası"nda Ayşe Semiha imzasıyla bir manzume yayımlanmıştır. Bu sayfayı, *Son Posta*'da başka metinleri de yer alan Kemal Tahir'in hazırladığı söylenebilir. Onun Nâzım Hikmet'le tanışıklığı da söz konusu sayfada Nâzım Hikmet'e alan açılmasından anlaşılır. Ayrıca, Kemal Tahir'in ölçülü uyaklı şiirden serbest şiire geçişini haber veren

4 Dr. Hulûsi Dosdoğru, *Batı Aldatmacılığı ve Putlara Karşı Kemal Tahir*, Tel Yayınları, İstanbul 1974, s. 442.

5 Sadun Tanju, "Semiha'ya Mektuplar", *Hürriyet* gazetesi, 12 Haziran 1988, s. 5.

ve çıkarmak istediği şiir kitabının adı olarak belirlenen “Aydınacı” adlı şiiri de *Son Posta*’nın “Edebiyat Sayfası”nda yayımlanır. Aynı şiir, 1936’da “sol” görüşlü şair ve yazarların metinlerini içeren *Neler Hazırlıyorlar?* adlı ortak kitapta da yer alır. *Son Posta*’nın söz konusu sayfası, bir ay içinde ılımlı bir çizgiden ayrılıp “sol” görüşlü bir edebiyat cephesinin mevzisine dönüşür. Bunda, Kemal Tahir’in çabasının etkili olduğu söylenebilir. Kemal Tahir’in “Aydınacı”sının da bulunduğu gazetenin 24 Birinci Kânun 1936 tarihli “Edebiyat Sayfası”nda, Nurullah Ataç, “Mayakovski” başlıklı bir yazısıyla görünür; sayfadaki yazıların diğer yazarları İbrahim Hoyi ve Naci Sadullah’tır. İki romanın tanıtıldığı imzasız yazı da sayfada geliştirilen söylemi belirginleştirir. Bu yazıda Halide Edib Adıvar’ın *Sinekli Bakka*’ı, “realitenin sarsıldığı” öne sürülerek “romantik” bulunurken; Sabiha Zekeriyâ’nın vakası “Hindistan’da geçen bir sınıf mücadelesinin ana hatlarının veril[diği]” *Çitra Roy’la Babası* adlı romanı, “çok hakiki ve sürükleyici” bulunur. Bu yazıların da Kemal Tahir’in kaleminden çıktığı söylenebilir.

Okuyucularımızın şiirleri:

Yollar!

Ne gecesı gündüzü,
Ne yokuşu ne düzü,
Ne de öteyanı var.
Fakat bir sızı gibi,
Bir sokak kıızı gibi,
Bizi sardı bu yollar.
Gölğem zencı, bense ak,
İki garıp uşağız,
Sahibimiz bu sokak...
Gömülmek için derde,
Ben ayakta, o yerde,
Böyle dolaşacağız.

Ayşe Semiha

10 Teşrin-i Evvel 1933 ila 10 Temmuz 1934 tarihleri arasında yedi sayı yayımlanan *Geçit* dergisinde Kemalist ve milliyetçi bir söyleme bağlı görünen Kemal Tahir, iki yıl sonra hem farklı bir söyleme geçmiş hem de sanat anlayışı değişmiş bir yazar olarak belirir. Bununla birlikte, “Hayat” adlı şiir göz önünde bulundurularak *Son Posta*’nın “Edebiyat Sayfası”nda Ayşe Semiha imzasıyla yayımlanan ölçülü ve uyaklı metnin ona ait olup olmadığı sorusu akla gelebilir. Çünkü “Yollar!” adlı metin, “Edebiyat Sayfası”nın bir köşesinde ve “Okuyucularımızın Şiirleri” başlığı altında yayımlanmıştır. Uyak mekaniği içinde gelişmiş bir metindir

bu ve metinde ne “Hayat”taki imajdan kaynaklanan etki ne de “Aydınacı”daki düşünce yoğunluğu vardır. Fakat metnin yapısına bakılarak geliştirilen bu akıl yürütme, Kemal Tahir’in uyak mekanizmi içinde ürettiği şiirleri gözetildiğinde geçersizleşir. Bu arada, Kemal Tahir’in serbest tarza yöneldiğinde de metni başka bir mekanik içinde geliştirdiğini belirtmek gerekir. Şair değildir Kemal Tahir; böyle olduğunu, kendi de için için hisseder sanki. “Yollar!”, bu yüzden müstear bir imza ile yayımlanmıştır belki de. Bu cümle ile “Yollar!”ı da onun yazdığını belirtmiş oldum. Bu metnin *Notlar/1950 Öncesi Şiirler ve Ziya İlhan’a Mektuplar* adlı kitapta “Yolumuz!” adıyla görünmesi, yukarıdaki kuşku ortadan kaldırır.

Kemal Tahir, Nâzım Hikmet'le tanışıp onun sanat görüşü ve şiir yazma tarzını anladıktan sonra ölçülü uyaklı şiirler yazmayı bir kabahat olarak gördüğü için mi “Yollar!”ı kendi adını gizleyerek ilgi duyduğu bir kadının adını içeren bir müstear adla yayımlamıştır? Nâzım Hikmet çekingenliği midir Ayşe Semiha'yı doğuran yoksa bir kadına duyulan ilgiyi gösterme çabası mı? “Hayat”ta açılan çetrefil “Yollar!”, geride güç cevaplanacak sorular bırakıyor; buna da şiir tanık oluyor.